

Az erdélyi magyar irodalom múltja és jövője. (Kristóf György könyve.)

Az elszakított Kolozsvár egyetemének magyar irodalomtanára e könyvével tudományos téren is igazolni látszik az erdélyi újabb szép-prozái törekvésekre vonatkozó megállapítását, mely szerint a Királyhágón túl „a szellemi felelősségért zettl párosult komolyság növekedik”. Húsz év alatt irt kisebb-nagyobb tanulmányai egy részének e gyűjteménye jó képet nyújt erdélyi életéről, szakirányú tájékozottságáról, a jelenségek okait kutató s elemző hajlamáról és tudós hivatásszeretetre valló emelkedett felfogásáról. Tinódival, Balassával, az első Erdélyi Múzeummal, Petőfi és Wesselényi egybevetésével, a magyar tudományos társaságok történetével, a magyar mitológiai klaszikus eposzainkbeli szerepével foglalkozó dolgozatain kívül három-három szót valamely kapcsolatban Bethlen Gáborról és Barcsay Ábrahámról, kettő pedig báró Kemény Zsigmondról. A többi nyolc cikk az erdélyrészi napjainkbeli szellemi élet körébe vágó kritikai vagy ismeretterjesztő fejtegetést közöl. Az irodalomtörténeti tárgyú dolgozatok ismereteseek ugyan már tudományos folyóiratainkból, ahol először megjelentek, egybegyűjtésük azonban nem volt fölösleges, mert szempontjaiknál, vagy adatközlésükénél fogva később is érdekelni fogják a kutatót, kire nézve ily módon könnyebben hozzáférhetőkké váltak.

Az erdélyrészi terület mai szép-irodalmát értékelő cikkek (Novella-és regényirodalmunk; A magyar líra mai főképviselei Romániában) megbízható tájékoztatással szolgálnak arról a buzgóságról, mellyel az újabb nemzedék költészetünk hagyományait a viszonyok szerint ápolni és továbbfejleszteni igyekszik. Kristóf elvi álláspontját illetőleg a könyv elején és végén olvasható tanulmány figyelemreméltó. Amabban *Az erdélyi magyar irodalom múltja és jövője* címen azt ajánlja, hogy a Romániához csatolt területen lévő összes magyar művelődési intézmények vezetőségei állapítsanak meg az ott lakó magyarság számára egységes magyar közművelődési programot. Ezt annál fontosabbnak tartja, mert a történelem tanulsága

alapján meg van győződve arról, hogy politikailag elszakított testvéreink így, mint Románia állampolgárai is megmaradhatnak magyarnak. A külön erdélyi magyar irodalom szerinte képtelenség. „Az erdélyiség csak a művészet síkjára fölemelve jelent irodalmi értéket.” Voltak erdélyi írók, de ezek az egységes magyar kultúra közkincséül termelték s öntötték művészi formába lelki tartalmukat. E megállapítás egyúttal a jövő irodalmi élet irányát is megszabja. „Folytatnia kell és tovább kell fejlesztenie a mult nemes és konzerváló hagyományait... Művészi és magyar! — ez az erdélyi irodalom hagyománya, ezt kell folytatnia!”

Másik időszerű és szintén meggyőző erejű fejtegetése *A romániai magyar szellemi élet néhány problémáját* világítja meg. Ebben előbb a veszteségeket hangoztatva, rámutat arra, hogy a nagy katasztrófát követő időkben mily derekas munkát végzett a sajtó. Majd a tudományos feladatokra térve, a romániai magyarság legfontosabb teendőjéül azt jelöli ki, hogy a földnek, melyen laknak, s fajuknak, melynek tagjai, jelen helyzetét és múltját tegyék vizsgálat tárgyává; még pedig nemcsak önmagában, hanem a velük együtt élő népekhez való viszonyában is. Ezzel kapcsolatban jó gyakorlati tanácsokkal is szolgál a továbbiakra nézve. „A nem honismerető tudományok” művelése tekintetében a rendelkezésre álló erők hiánya miatt — szerényebb munkakörül — a tervszerűen gyűjtött ismeretek okos felhasználását ajánlja s az esetleges önálló kísérletek nyilvánosságra hozásának pártolását. Az ide tartozó munkálatok eredményességét úgy látna leginkább biztosítotttnak, ha a dolgot — mint központi tudományos szerv — az Erdélyi Múzeum-Egyesület venné kezébe. A szépirodalom egységes irányítására viszont az Erdélyi Irodalmi Társaságot tartja legalkalmasabbnak. Végül, hogy az együvértartozásból táplálkozó közművelődési öntudatosság még jobban kidomborodjék, azt ajánlja, hogy bizonyos vonatkozásban az eddigi „erdélyi” helyett, ennél kifejezőbb jelző kíséretében „romániai magyar” irodalomról beszéljünk és írjunk.

Az egészében komoly illetékesség-

ről tanuskodó könyv az itt érintet-
teken kívül még számos, úgy tudomá-
nyos, mint különleges érdekű
megállapítást s észrevételt tartal-
maz, melyeket az olvasó több irány-
ban is okulással vehet tudomásul.
Megjegyzései — mint láttuk — több
helyt a változott viszonyokkal függ-
nek össze; ezek gyakorlati értékének
mérlegelésére az érdekeltek hivatot-
tak.

V. M.

Leiki megújulás. (Voluntarisztikus-idealizmust hirdető pedagógia néhány alapvonala. Írta dr. Frank Antal.) Ez az izléses kiállításban megjelent kötet nagyon ajánlható szülők s minden fajtájú nevelők olvasmányául. Érdekes megfigyelések és megszívlelendő figyelmeztetések foglaltatnak benne. Feltétlen elismerést és csatlakozást érdemel azon vezéreszméje, hogy az értelem egyoldalú kifejlésztésével szemben újra az egész emberre tekintő nevelést kell előnyben részesítenünk. Joggal hozza a szerző összefüggésbe korunk materialista és utilitarisztikus szellemét a túlhajtott értelemfejlesztéssel, és helyesen látja, hogy országunk újjáépítéséhez elsősorban lelkiileg megújított emberanyagra van szükség, melyet pedig csak a gondos nevelés szolgáltathat. A nevelőnek, szülőnek, tanítónak, tanár-

nak elsősorban kellene ehhez a belső megújodáshoz átküzdenie magát. Ez pedig csak fanatikus hit meg lelkesedés birtokában fog sikerülni. A szerző ezzel csaknem fölös mértékben bír. Tárgyának igaz szeretete az, ami ezt a könyvét is értékesé teszi.

Ugyanitt gyökereznek azonban hibái is. Ez a könyv tulajdonkép propaganda-írás s így szükségkép egyoldalú. A fentebb kiemelt lelkesedés meg ez a propagandisztikus cél sokszor tévútra viszik az író-t nyel-
vileg éppúgy, mint tárgyilag. Van-
nak itt mondatok, hasonlatok, példák, egész lapra terjedő gondolat-
fűzések, amelyek tárgyilagossabb szel-
lemmel nem jól férnének meg. A
hév itt-ott úgy elragadja a szerzőt,
hogy csak a csillogást látja s attól
vezetteti magát az értelem s főként
a tömörség, magvasság rovására.

Ez a könyv majdnem találóan jellemezhető ezzel a szokatlan szó-
összetétellel: pedagógia-politika. Az
óvatos, gondos tudománytól így
szükségkép távolodik. Napjainkban
azonban talán tényleg inkább a harc
kell, semmint a tiszta tudomány s
ezért van jogosultsága az ilyen mű-
nek, amely pedig nem egészen alkal-
matlan azon régi, hirhedt balvéle-
mény újolagos feltámasztására, hogy
„a pedagógia nem tudomány“.

K. J.